

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒҮЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

322.	Рамазанова Ж, Нұрлан А, Жайсанбаева А. «Бұлтты технологияларды пайдалану кезіндегі тәуекелдер мен қауіпсіздік шараларын зерттеу»	1430
323.	Сахатбекқызы Т., Бахтиярқызы Т.А. «IoT құрылғыларының желідегі қауіпсіздігін қалай қамтамасыз етуге болады: стратегиялар және packet tracer көмегімен модельдеу»	1434
324.	Серғазы М. «Повышение производительности разработчиков с помощью интегрированных искусственных интеллектов и соображения кибербезопасности»	1440
325.	Султанов А.М. «Стеганография в кибербезопасности казахстана»	1443
326.	Танатаров Е., Іргебай С., Султанов А. «WI-FI желісінде шақырылмаған қонақтарды автоматты түрде анықтау жүйесі»	1447
327.	Таубай М.Е. Раматуллаев Ә.А. «Фишинг: желідегі beef әдісі арқылы алдау және одан сақтану»	1452

СЕКЦИЯ 3 ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

		ПОДСЕКЦИЯ 3.1 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ БИОЛОГИИ	
328.	Акимкара А.Б.	Гербарийдің ботаникалық зерттеулерде қолданылуы және гербарий қорындағы кеппе шөптің қалыптасу ерекшеліктері	1457
329.	Ақылбек А.	Астана қаласындағы ботаникалық бағының ландшафттағы <i>geranium sanguineum</i> биологиялық ерекшеліктеріне сипаттама беру	1459
330.	Әділхан Ж.	Мобильді байланыс пен қолданбалардың адамның мінез-құлқына әсерін анықтау	1463
331.	Базарбаева Қ.	Жасөспірімдерде девиантты мінез-құлықтың даму қаупі	1467
332.	Байдосова А.Б.	Методика использования игровых технологий на уроках биологии	1471
333.	Байдосова А.Б.	Актуальные проблемы современной биологии с использованием игровых технологий в образовании	1474
334.	Ғазизова Ә.	Сәулеленген егеуқұйрықтардың бүйректеріндегі морфофункционалдық өзгерістерді салыстырмалы бағалау	1477
335.	Еркін З.Б.	Биология сабақтарында оқушылардың сыни ойлау қабілетін жетілдіруде блум таксономиясын пайдалану	1482
336.	Жанабергенова	Кенеттен жүрек өлімі: генетикалық аспектілері	1486

	А.Ә.	және алдын алу шаралары	
337.	Жанакулова Н.А.	Өсімдіктердің әртүрлі орта жағдайларына байланысты экологиялық топтарға бөлінуі	1491
338.	Жумагалиева Н.Б.	Ақмола облысы көлдері балықтарының салыстырмалы морфологиялық талдауы	1494
339.	Жұмахан Г.Ж.	Егеуқұйрықтардағы радиацияға жауап ретінде митохондриялық ақуыздардың өзгеруін зерттеу	1497
340.	Ибрагимова М.А.	Mir-29a-3p в качестве перспективного неинвазивного биомаркера радиационного поражения	1501
341.	Калапбергенова Д.Б.	Биология студенттеріне жоғарғы математиканы оқытудың ерекшеліктері	1506
342.	Калиева А.Б.	Жатақханада тұратын бірінші курс студенттерінің психикалық денсаулығын зерттеу	1509
343.	Куанышев С.Н.	Солтүстік қазақстан облысыны (Уәлиханов ауданы) өсімдік жамылғысының ерекшеліктері	1513
344.	Кутинбаева С.Б.	Орта мектеп оқушыларының биология сабақтарында инновациялық технологияларды пайдаланудың ерекшеліктерін зерттеу	1516
345.	Кушурова А.А.	Сравнение психофизиологических особенностей развития учащихся частной и общеобразовательной школы	1520
346.	Қанибайқызы Е.	Агробион препаратының жаздық бидай өсімдігінің өсуі мен дамуына әсері	1524
347.	Қойлыбай А.С.	Ақмола облысындағы далалық сәлбенді (<i>salvia stepposa</i>) мәдениеттендіру жағдайында өсіп - даму ерекшеліктерін зерттеу	1527
348.	Минуар С.М.	Жамбыл облысы перспективті құрамында эфир майы бар дәрілік өсімдіктер <i>tanacetum vulgare</i> және <i>achilleamille folium</i> дамуының биологиялық ерекшеліктері	1530
349.	Молдабаева Т.Е.	Vinom school мектептерінің биология сабақтарында upgrade технологияларын пайдалану тиімділігін зерттеу	1533
350.	Мұратқызы С.	Жамбыл облысының ландшафтарындағы қалампырлар (<i>caryophylloideae juss</i>) тұқымдасының өсуіне диатомиттің әсерін зерттеу	1537
351.	Мырзагелді Е.Қ.	Мектеп оқушыларының морфологиялық және психофизиологиялық ерекшеліктеріне білім беру мамандығының әсері	1540
352.	Назым Ә.Ж.	Актуальные проблемы лабораторных и практических работ по биологии в школах республики казахстан	1543
353.	Ниетуллаева А.А.	Биология сабақтарында STEM технологиясын қолданудың маңызы	1546
354.	Сальменова А.А.	Қоршаған ортаға бейімделуіне байланысты <i>fragaria vesca</i> l. анатомиялық ерекшеліктері	1551
355.	Сейпулла А.С.	Современные подходы к стимулированию хондрогенеза	1556
356.	Соломко Л.Р.	Митохондриальная дисфункция как молекулярная основа клеточного старения	1560

357.	Стамқұлова Б.А.	Көкшетау қаласы урбанофлорасының таксономиялық анализі	1565
358.	Султан А.А.	Әртүрлі спорт түрлерімен айналысатын студенттердің физикалық даму көрсеткіштерін зерттеу	1569
359.	Товкумова А.С.	Бронх демікпесі және созылмалы обструктивті өкпе ауруы айқас синдромы кезіндегі иммуноглобулин е деңгейін зерттеу	1573
360.	Тоқтасын Н.М.	Биология сабағында танымдық қызығушылықты белсендірудің жолы ретінде виртуалды зертханаларды пайдаланудың тиімділігі	1577
361.	Хажайхан А.	Экологиялық және климаттық факторлар контекстінде ақмола облысы фитомасса қорлары мен өнімділігінің өзгеруі	1581
362.	Хусаинов А.Т., Адырбек Ә.С., Дурмекбаева Ш.Н.	Гуминдік препараттардың жаздық бидай тұқымдарындағы физиологиялық-биохимиялық процестерге және морфологиялық өзгерістерге әсері	1584
363.	Nursagat A.	Cognitive and physiological foundations of visual perception: the role of infographics in education	1587
364.		ПОДСЕКЦИЯ 3.2 СОВРЕМЕННЫЕ ВОПРОСЫ БИОТЕХНОЛОГИИ И БИОМЕДИЦИНЫ	
365.	Арғынғазина А. Б., Картаева А. Б.	Балықтарды өсіру кезіндегі судың физика-химиялық құрамын салыстырмалы талдау	1592
366.	Бекболат Б., Самат А. Т., Слепкова Н. Н., Курманбаева А. Б.	Аудандастырылған арпа сорттарына сипаттама	1595
367.	Берікова М.С., Тулегенова Ж.А.	Алма ағашының цитоспороз ауруын анықтау	1598
368.	Билялов Ә. Р.	Особенности подготовки различных органов <i>Clarias gariepinus</i> для оценки содержания МО-ферментов	1601
369.	Дробова В. А.	Сравнительный анализ использования пероксида кальция и дубильной кислоты для улучшения выхода выклева жаброного рачка <i>Artemia parthenogenetica</i>	1604
370.	Ергазы Б.	Антагонистическая активность штаммов <i>Bifidobacterium bifidum</i> , выделенных из фекалий семидневного младенца, в отношении <i>Staphylococcus aureus</i>	1608
371.	Ерлан Қ.Е., Тауекел Ж.К.	Балықтардың әртүрлі қоректендіру жағдайларындағы өсу параметрлерін бақылау	1611
372.	Жұмабек А.Б., Базарбаева К. Ж., Акбасова А. Ж.	Отандық бидайдың өсуіне салицил қышқылы мен топырақтағы молибденнің әсерін зерттеу	1615
373.	Камали А. С.	Жарма негізіндегі таңғы құрғақ асты өндіру	1619

		технологиясында қолдануға арналған пробиотикалық қасиетке ие микроағзаларды зерттеу	
374.	Қамиден А.А., Молдабай М.Ж.	Изучение состава активного ила в биологической очистке сточных вод	1622
375.	Калиева А. Б.	Солодка как источник фармакологически активных соединений: традиционные и биотехнологические подходы	1625
376.	Құдайбергенова Н.Қ.	Физиологические функции кремния в диатомите и особенности его взаимодействия вместе с кормами рыб	1628
377.	Машан З., Жарылқап А.	Құлаққаптың адам денсаулығына әсері	1630
378.	Маликова А. Ж., Бейсенбаев Р. А.	Изучение влияния гипоксических условий воды на содержание МО-ферментов в различных органах рыб	1634
379.	Мұрат Қ.С.	Тилапияны тиімді азықтандыру стратегиясының негізі	1637
380.	Нургазиева Ж.Н., Тулегенова Ж.А.	Пробиотикалық микроорганизмдер көмегімен ешкі сүті мен сиыр сүтінің комбинациясынан био-йогурт жасау және оның тағамдық құндылығын анықтау	1640
381.	Нұрбекова А.А, Қалауиева Н.Қ.	Роль хелатных комплексов микроэлементов в составе диатомита в повышении питательной ценности мяса рыб	1645
382.	Сағидолдина Н. К., Базарбаева Қ. Ж., Акбасова А. Ж.	Гидропоникалық жағдайда бидай мен арпаның өсуіне ауыр металдардың әсерін зерттеу	1648
383.	Сағидолда Н. Е.	Балық шаруашылығы өнімдерінің сапасына қоректендіру ерекшеліктерінің әсері	1652
384.	Сағынбаева Д. А.	Современные вызовы и перспективы биотехнологии и биомедицины: от генного редактирования до персонализированной медицины	1655
385.	Тәжібай Д. Б., Талгатбекова Д. С.	Балықтарды әртүрлі жағдайларда өсіру кезіндегі азотты қосылыстардың құрамын салыстырмалы талдау	1657
386.	Уалихан А. С., Тулегенова Ж.А.	Әр түрлі сүттерден зең саңырауқұлағы көмегімен ірімшік технологиясын жасау және салыстырмалы зерттеу	1662
387.	Узбеков А.Б., Масалимов Ж. К.	Связь между антиоксидантной активностью и пигментным составом микрорезелени бобовых культур, выращенных гидропонным способом.	1667
388.	Alpamys A., Aldibay S.	Genetically engineered modified microorganisms in the food industry	1670
389.	Dairov A.K.	Efficacy of preconditioned human umbilical cord blood mesenchymal stem cells in a mouse model of psoriasis	1674
390.	Meshtayev D.T.	Variant calling of <i>M. tuberculosis</i> samples	1679

391.		ПОДСЕКЦИЯ 3.3 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ	
392.	Анатолий Р.Қ.	Жайық өзені жайылмасындағы <i>Populus l.</i> туысына биоморфологиялық талдау және сыртқы әсер етуші факторлар	1683
393.	Ашиков М.М.	Анализ пространственного распределения гидрохимических классов качества поверхностных вод в Казахстане с 2019 по 2023 год	1686
394.	Ашиков М.М.	Расчет индекса загрязнения р. Сырдария на территории республики Казахстан с 2019 по 2023 год	1689
395.	Байдаулетов Д.С.	Оптимизация и моделирование выбора деревьев для высадки в северных регионах республики Казахстан с целью достижения углеродной нейтральности	1692
396.	Беляева Д.А.	Возможности применения в бальнеологических целях сточных вод доменного цеха	1695
397.	Болат А.Б.	Каркаралы ұлттық табиғи паркіндегі беталыс көлінің су құстарының алуан түрлілігі	1698
398.	Елепберген М.Е.	Влияние энергоэффективности зданий на рост плесени и микроклимат помещений	1703
399.	Жалгасбаев К.Ж.	Өнеркәсіптік суларды тазарту жолдары	1708
400.	Жиналинова А.С.	Современные подходы к изучению, классификации и применению сапропеля: обзор отечественных и зарубежных исследований	1710
401.	Жұмабекова М.М.	Астана қаласында қатты тұрмыстық қалдықтардың жинақталуы және оны залалсыздандырудың барысы	1713
402.	Калиев Н.С.	Определение ПДВ газов для снижения воздействия на окружающую среду на примере ТОО ГРЭС "Kazakhmys energy"	1718
403.	Марчук Е.В.	Сравнительный анализ накопления тяжелых металлов в различных почвенных горизонтах агроэкосистем с. Егиндыколь, Акмолинской области	1721
404.	Нургожина А.Е.	Сценарная оценка потенциала сокращения выбросов парниковых газов в регионах Казахстана	1724
405.	Пак А.Е.	Сравнительный анализ методов экологического обучения учащихся младших классов	1729
406.	Пак А.Е., Калиева Г.Т.	Фиторемедиация как способ очистки почвы в районах теплоэлектростанций: сравнительный анализ растений-гипераккумуляторов	1734
407.	Хабдразаков А.К., Ислямов Э.Н.	Влияние Tiktok-видео на экологическое обучение: перспективы микрообучения	1739
408.	Daribayev A.Zh.	Melafen: innovative plant growth regulator	1744
409.	Ibrayeva A.	Phytoremediators as a basis for the production of fuel	1746

		pellets: ecological and technological aspects	
410.	Mirzabekova M.Zh.	Bioecological features of representatives of the nightshade family (<i>Solanaceae</i> Juss.)	1749
411.	Yelesizova A.B.	Issues of ecological stability of natural pastures	1753
412.		ПОДСЕКЦИЯ 3.4 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАУКИ О ЗЕМЛЕ	
413.	Абдрашова Т. А.	Астана агломерациясының жасыл белдеуін зерттеудің теориялық негіздемесі	1756
414.	Адирбай С., Аябекова М.	Маңғыстау облысы геожүйелерінің құрылымдық ерекшеліктері	1759
415.	Алдашова А. Ж.	Шідерті өзен алабы геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1763
416.	Аманжолова А. Б.	Солтүстік Қазақстан облысының тамақ өнеркәсібінің даму жағдайы	1767
417.	Ахметбекова Г. С.	Теоретические основы районирования территорий туристических зон	1772
418.	Аябекова М., Адирбай С.	Қызылорда қаласындағы атмосфералық ауасының ластануы	1779
419.	Әмірханова Ж. А.	Арал ауданының әлеуметтік-экономикалық даму перспективаларын бағалау	1783
420.	Болатбекқызы Ж.	Абай облысының қазіргі заманғы демографиялық мәселелері	1788
421.	Дабылбаева А.	2018-2024 жылдар аралығындағы Ақтөбе қаласының жерді пайдалану өзгерістерінің динамикасы	1792
422.	Даметова Г. Н.	Терісаққан өзені алабындағы NDVI негізінде С-факторды анықтау	1798
423.	Дастанбекова Ж. Р.	Талдықорған қаласының қазіргі экономикалық-географиялық әлеуеті	1803
424.	Елшатқызы Н.	Табиғатты қорғау әрекеттерін реттеу үшін қашықтықтан зондтауды қолданудың артықшылықтары	1808
425.	Ералы А. А.	Шығыс Қазақстан облысының ауылшаруашылық алқаптарын ГАЗ технологиясы арқылы анықтау	1813
426.	Есмуханова М. Т.	Оценка антропогенной нагрузки на геосистемы Карагандинской области	1816
427.	Кудайбергенова А. Р.	Геоэкологическая оценка деградации почв и агроландшафтов Северо-Казахстанской области: диагностика, мониторинг и пути устойчивого восстановления	1819
428.	Қуаныш А. Р.	Ақтөбе облысының табиғи-ресурстық әлеуетін бағалау	1824
429.	Қуанышбек А., Мукатов Д.	Қазақстанның бірыңғай уақыт белдеуіне ауысуы. Әлеуметтік, экономикалық және медициналық аспектілер	1828
430.	Құттымұратова А. Қ.	RUSLE теңдеуі негізінде Аса өзені алабында С факторын анықтау	1832
431.	Матаева А. Т.	Жамбыл облысының ерекше қорғалатын аумақтарындағы экологиялық туризм	1836

432.	Мокиенко А. В.	Исследование особенности синантропной флоры районов города Астаны	1840
433.	Муратова А. Б.	Қаратал өзені алабы геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1844
434.	Мустозяпова Н. И.	Влияние разработки Экибастузкого угольного бассейна на ландшафт и экологическое состояние региона	1848
435.	Мухамеджанов М. Е.	Қостанай қаласының ландшафттарына су тасқының әсері	1856
436.	Мұрат А. М.	SAVI индексі негізінде Зеренді ауданының өсімдік жамылғысын зерттеу	1863
437.	Мұратбек А. Е.	Алматы қаласының қызмет көрсету саласының географиясы	1869
438.	Омаров М. К.	Павлодар облысының аумағында өрттердің таралу ерекшеліктері	1874
439.	Орынбасар Р. А.	Жамбыл облысы халқының қазіргі жағдайдағы көші-қон үдерістері	1877
440.	Оспан Н. М.	Солтүстік Қазақстандағы орман алқаптарының табиғи таралуы және олардың қазіргі кездегі жағдайы	1881
441.	Рахманова А. Ә.	Қазіргі кезеңде Ақтөбе облысының кешенді демографиялық типологиясы	1885
442.	Сағынғали С. А.	Алматы облысындағы өнеркәсіптің басымдылық салаларының қазіргі жағдайы мен болашағы	1890
443.	Саметханова А. Т.	Шығыс Қазақстан облысы көлдер геожүйесінің құрылымдық ерекшеліктері	1895
444.	Сәулет Е.	Шығыс Қазақстан облысы геожүйелеріне антропогендік жүктемені бағалау	1899
445.	Темірханова Н. Ә.	Денсаулық сақтауға бағытталған урбозкожүйелік қызметтердің әлемдік тәжірибелерінің географиялық ерекшеліктері	1904
446.	Токбаева А. Е.	Қазақстанның дала зонасының ерекше қорғалатын табиғи аумақтарының биоәртүрлілігін кеңістік талдау.	1909
447.	Төлегенова Т. Қ.	Ойыл өзені алабы геожүйесінің физикалық-географиялық ерекшеліктері	1914
448.	Төлеуова Р. Қ.	Маңғыстау мен Үстірттің киелі үңгір атауларын зерттеу және қалпына келтірудің географиялық мәселелері	1918
449.	Тілеухан Д. Ғ.	Дала экожүйелеріндегі биоалуантүрлілікті мониторингілеуде жасанды интеллектті қолдану: орнықты даму перспективалары	1923
450.	Тілеухан Д. Ғ.	Жасанды интеллектті қолдану арқылы Қазақстандағы шөлейттену процесін бақылау	1929
451.	Ұзақбаев Б. А.	Қызылорда облысы өнеркәсіптік кешенінің даму географиясы	1936
452.	Черепанова Ю. В.	Региональные исследования накопления углерода в лесных экосистемах на примере Алтайского края	1939
453.	Shukirkhan A., Orynassarova G.	Research of geoecosystems of the geomorphological structure of the Chingirlau district of the West Kazakhstan region	1943

454.		ПОДСЕКЦИЯ 3.5 МЕТОДЫ И МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ГЕОГРАФИИ	
455.	Азимбай Н.С.	Мектеп географиясын оқытуда геоақпараттық технологияларды қолдану арқылы зерттеушілік құзіреттілікті қалыптастыру	1949
456.	Айтқұл А. Ж.	Мектеп географиясын оқытуға арналған гаж бағдарламалары: салыстырмалы талдау және мүмкіндіктері	1952
457.	Баймухамедова А.Ж.	10 сынып география пәні бойынша «Астана қаласының экологиялық мәселелері» атты факультативтік курс бағдарламасының маңыздылығы	1957
458.	Балпекова Д.А.	География пәні бойынша факультативтік курстардың маңыздылығы	1961
459.	Беспалинов Н.М.	SMART-технологияларын 10-11 сыныптарда географияны оқытуда кіріктіру	1966
460.	Бигалим С.	География сабақтарында белсенді оқыту әдістерін қолдану арқылы оқушылардың құзыреттілік қабілеттерін арттыру	1971
461.	Джумабаева С.Е.	Заманауи картографиялық әдістер	1975
462.	Жамбул Г.Б.	Использование ролевых игр на уроках географии	1979
463.	Жумабаев Д.С.	География сабағында экологиялық тәрбие беру әдістемесі	1983
464.	Карпета В.Г., Маклюк Р.Р., Молдыбаев С.З., Уразбаева Р.С.	Реализация школьного проекта «Изучаем географию Казахстана».	1986
465.	Қасым Е.Ж.	Мектеп оқушыларының табиғат қорғау құзыреттілігін қалыптастыру жолдары	1990
466.	Құнаш А.А.	Мектеп географиясында оқушылардың мәдени-географиялық құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері	1994
467.	Мененбай А.Н.	«Қазақстан географиясы сабақтарында білім алушыларға экологиялық білім берудің теориялық негіздері»	1999
468.	Набидоллаева А.А.	География сабақтарында оқушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыру формалары мен технологиялары	2003
469.	Накыпова Ә.Қ.	География пәні сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту	2008
470.	Сәндібай Н.А.	Изучение геополитических проблем центральной азии в школьной географии	2011
471.	Солтанғазина А.С.	География сабақтарында экологиялық білім қалыптастырудың маңыздылығы	2015
472.	Таған Ә.С.	Түркістан облысының ауыл шаруашылығы географиясы» атты факультативтік курс бағдарламасының маңыздылығы	2022
473.	Тілеужан Б.Н.	Географияны оқытуда заманауи сандық әдістер мен интерактивті технологияларды қолдану	2026

474.	Ширенова Ж.С.	Өлкетану қағидаты негізінде 7 сынып географиясын оқытуға қатысты тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың нәтижесі	2031
475.		ПОДСЕКЦИЯ 3.6 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ГИДРОЛОГИИ	
476.	Айтенова Ә.Н.	Водный кризис в засушливых регионах Казахстана: последствия и пути решения	2036
477.	Алдинов Р.Б.	Наводнения в Казахстане: причины, последствия и методы борьбы	2040
478.	Габдулла Н.М.	Arcgis бағдарламасында гидрографиялық желіні құру әдістері	2043
479.	Дәулеткелді А.С.	Дефицит пресной воды в казахстане	2048
480.	Дүйсен А.Е.	Подземные воды и их распределение по регионам Казахстана	2051
481.	Жаманқұл А.М.	Новые экологические конструкции гидротехнических сооружений	2053
482.	Құрманғалиева А.Қ.	Каспий теңізінің солтүстік-шығыс бөлігіндегі желкөтерме және желшегерме құбылыстарын модельдеу	2057
483.	Кулатаева К.Д.	Оценка влияния антропогенных факторов на озеро Балкаш	2060
484.	Ноғайбек А.	Қазақстандағы су тасқыны мен су тасуын болжау жүйелеріндегі гаж технологиялары	2065
485.	Өтегенұлы А.	Физико-химическое исследование процессов солеобразования воды озера балкаш и влияние на него реки иле	2070
486.	Рымбаева Р.Б.	Современное экологическое состояние озера Балкаш	2075
487.	Ташева Е.А.	Применение нейросетевой модели lstm для прогнозирования стока реки Сырдарья в южных регионах Казахстана	2079
488.	Таурбаева Н.К.	Моделирование изменений стока реки Ертис в условиях маловодных лет	2081
489.	Тлеуғабыл Ж.А.	Применение искусственного интеллекта в прогнозировании паводков	2087
490.	Толыбаева Д.Б.	Моделирование речного стока с использованием модели hbv: прогнозирование и валидация	2089
491.	Торбаева А.У.	«Иртыш – трансграничная водная артерия: вызовы, перспективы и управление ресурсами»	2092
492.	Baizhigit T.Y.	Mapping Tien Shan Glaciers and Their Impact on the Ile River	2095
493.	Otegenuly A.	River basin mapping methods and identification of river basin sections in the arc gis programme	2099
494.	Satbekova A.B.	The use of gis technologies for flood risk analysis and modeling in Kazakhstan	2105
495.	Satbekova A.B.	Hydrological analysis and water balance of the Kalzhyr river basin	2108
496.	Tolybayeva D.B.	Modeling of river flow formation processes	2111

497.	Тоханбайева С.Т.	Microplastic – a macroproblem of the world ocean	2113
498.		ПОДСЕКЦИЯ 3.7 АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ХИМИЧЕСКОЙ НАУКИ	
499.	Адылканова А.А.	Мұнай-су жүйесін бөлуге арналған PMS-BC-қапталған меламинады спонж негізіндегі сорбент	2117
500.	Айтбайұлы Н.	Химия сабақтарында кәсіби бағдарлауды қалыптастыру	2119
501.	Асан Н.Ә.	STEM – білім беру аясында ұлттық педагогика элементтерін қолдану	2123
502.	Әзілхан Т.Ә.	Заманауи мектепте химияны оқытудың экологиялық аспектілері	2128
503.	Бахытжанова Ж.Б.	Жұқа пленкалы литий-ионды аккумуляторларға арналған SnO ₂ анодты материалды синтездеу және электрохимиялық қасиеттерін зерттеу	2131
504.	Бекмаханова А.С.	LATP қатты электролитін синтездеу және электрохимиялық қасиеттерін зерттеу	2135
505.	Биктасова А.С.	Минералды сорбенттердегі диспрозий иондарының адсорбциялық процестерін зерттеудегі кинетикалық модельдерді талдау	2140
506.	Болатбек М.	Биологиялық ыдырайтын полимерлердің синтезі мен экологиялық және өнеркәсіптік маңыздылығы	2143
507.	Бөкенова А.Б.	Мыс қорытпалы катализаторымен антрахинонды гидрлеу процесін зерттеу	2149
508.	Ғұбайдолла З.Қ.	Химия сабағында оқушылардың белсенділігін арттырудағы модульдік оқытудың рөлі	2154
509.	Еримбет Б.Д.	Химияны оқытудағы инновациялық әдістердің білім алушылардың оқу жетістіктеріне ықпалы	2157
510.	Жетенова М.С., Дәуметова С.Т.	Биоорганоминеральные пестициды: разработка и исследование их свойств	2161
511.	Жұмағұл А.А.	Куркуминнің флуоресценттік қасиеттері: еріткіштің спектрлік сипаттамаларға әсері	2164
512.	Кароматов С.А., Ганиев Б.Ш.	Потенциальная биологическая активность оснований Шиффа, основанных на бензалацетоне и бензалацетофеноне	2169
513.	Қалау А.Қ.	Химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы контекстік тапсырмалардың рөлі	2171
514.	Қожамұратова Ұ.М.	Өңдеу нәтижесінде алынған көміртекті адсорбенттердің физико-химиялық негіздерін зерттеу	2176
515.	Қойшыбайқызы Т.	ZnO@PC және Cu/ZnO@PC композициялық трек мембраналарын норфлоксацинді жою үшін синтездеу	2179
516.	Молдалиева А.	Квантово-химическое исследование производных бензимидазола	2183
517.	Муканов М.К.	Определение массовой доли подвижных соединений фосфора в почве по методу Мачигина с использованием автоматического анализатора сегментированного потока SKALAR SAN++	2186

518.	Мұрат М.Ж.	Координациялық қосылыстар химиясы бойынша зертханалық курсты әдістемелік қамтамасыз етудегі онлайн материалдардың рөлі	2188
519.	Нұралина А.Ж.	Химия сабағында білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру	2192
520.	Пармантай Қ.Е.	Химияны оқу барысында оқушылардың өзіндік іс-әрекетін олардың интеллектуалдық дамуының құралы ретінде ұйымдастыру	2197
521.	Пердеханова А.А.	Дәрілік өсімдіктерді зерттеу барысында студенттердің зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру	2202
522.	Сарсенғалиева А. Н.	Актуальные проблемы в химическом образовании для инженерных специальностей и предлагаемые решения	2206
523.	Серікбай А.М.	Мектеп оқушыларының химияға қызығушылығын қалыптастырудың тиімді жолдары	2209
524.	Сыздық А.Ф.	Полимерлер мен ауыр мұнай қалдықтарын қолданып, битумның қасиеттерін жақсарту	2213
525.	Ташманова Ж.А.	Химияны оқытуда STEM технологиясын пайдалану	2217
526.	Тобжанова А.Р.	Мыс(II) галогенидтері – ацетамид – қышқыл жүйесі негізінде координациялық қосылыстар: синтездеу және физика-химиялық қасиеттерін зерттеу	2222
527.	Тұрсынәлі Қ.	Қазіргі мектепте «Жаңа заттар мен материалдарды өндіру» элективті курсын оқыту: тәжірибе және нәтижелер	2227
528.	Хамит А.Ж.	PASS ONLINE пайдалана отырып N-бензоилпиперидин туындыларының биологиялық белсенділігін болжау	2232
529.	Шаихова Ж.Е., Калимолдина Л.М.	Целлюлозалық сорбенттер арқылы шарап материалдарын сорбциялық тазартуды зерттеу	2237
530.	Шатлыкова А.Т.	WOLFRAM ALPHA жасанды интеллект құралын химияны оқыту процесінде қолдану мүмкіндіктері	2241
531.	Adil K.Y.	Using the getcourse online platform for the unified national test in chemistry	2245
532.	Bazhikova Z.	Research of biologically active compounds from plants of the genus ACHILLEA L.	2249

СЕКЦИЯ 4.

МАТЕМАТИКА, МЕХАНИКА И МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ

ПОДСЕКЦИЯ 4.1 МАТЕМАТИКА

Animal Sciences (USJAS), 2023, № 7(04). <https://doi.org/10.57038/usjas.v7i04.6643>

4. Dale H. F., Madsen L., Lied G. A. Fish-derived proteins and their potential to improve human health// Nutrition Reviews, 2019, №77(8). <https://doi.org/10.1093/nutrit/nuz016>

5. Nissen S. E. U.S. Dietary Guidelines//Annals of Internal Medicine, 2016, № 165(8). <https://doi.org/10.7326/116-0172>

6. Lyon P. Consumer Confidence, Food Safety, and Salmon Farming // International Library of Environmental, Agricultural and Food Ethics, 2008, Vol. 17. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8835-3_21

7. Stergiou K. I. The most famous fish: Human relationships with fish as inferred from the corpus of online English books (1800-2000)// Ethics in Science and Environmental Politics, 2017, №17(1). <https://doi.org/10.3354/ese00173>

8. Olugbemi Victor E., Omotayo F. Karyotypes of the Wild And Hatchery-Bred Parentals and the Intraspecific Hybrids of Clarias Gariepinus// Journal of Zoological Research, 2019, № 3(1). <https://doi.org/10.22259/2637-5575.0301005>

9. Marijani E., Kigadye E., Okoth S. Occurrence of Fungi and Mycotoxins in Fish Feeds and Their Impact on Fish Health// International Journal of Microbiology, 2019, Vol. 2019. <https://doi.org/10.1155/2019/6743065>

10. Révész N., Biró J. Recent trends in fish feed ingredients – mini review. Acta Agraria Kaposváriensis, 2019, № 23(1). <https://doi.org/10.31914/aak.2286>

11. Kong W., Huang S., Yang Z., Shi F., Feng Y., Khatoon Z. Fish Feed Quality Is a Key Factor in Impacting Aquaculture Water Environment: Evidence from Incubator Experiments//Scientific Reports, 2020, № 10(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-57063-w>

12. Tacon A. G. J., Metian M. Feed matters: Satisfying the feed demand of aquaculture//Reviews in Fisheries Science and Aquaculture, 2015, №23(1). <https://doi.org/10.1080/23308249.2014.987209>

ӘОЖ 637.146.34

ПРОБИОТИКАЛЫҚ МИКРООРГАНИЗМДЕР КӨМЕГІМЕН ЕШКІ СҮТІ МЕН СИБР СҮТІНІҢ КОМБИНАЦИЯСЫНАН БИОЙОГУРТ ЖАСАУ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТАҒАМДЫҚ ҚҰНДЫЛЫҒЫН АНЫҚТАУ

Нургазиева Жанерке Нургазиевна, Тулегенова Жанар Асанбаевна

nurgazieva-z@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – PhD, доцент м.а. Ж. А. Тулегенова

Соңғы жылдары адамдардың азық-түлікке, әсіресе денсаулықты сақтайтын пайдалы өнімдерге деген сұранысы мен қызығушылығы артты. Қазірге кезде салауатты тамақтану адамның физикалық және психикалық денсаулығын анықтайтын маңызды фактор болып табылады [1]. Технологиялық инновациялардың, жаңа өнімдерді әзірлеудің және тұтынушылардың денсаулығы туралы хабардарлығын арттырудың арқасында денсаулыққа пайдалы тағамдарға әлемдік сұраныс жаһандық ауқымда өсуде [2]. Арнайы байытылған тағамдар – бұл негізгі қоректік заттардан басқа денсаулыққа пайдалы ингредиенттері бар тағамдар тобы, соның ішінде пробиотиктер және басқа да пайдалы қосылыстар түріндегі тірі микроорганизмдер [3]. Зерттеулер көрсеткендей, өмір салты мен тұтынушылардың дұрыс тамақтануға деген ұмтылысы арасында маңызды байланыс бар. Өмір салты мен тамақтанудың бұзылуы қант диабетімен, семіздікпен, жүрек-қан тамырлары ауруларымен және т.б. аурулармен байланысты [4]. Тұтынушылардың қабылдауындағы өзгерістер тамақ өнеркәсібін азық-түлікті байыту үшін заманауи технологияларды қолдануға итермелейді. Бұл өңдеу

кезінде жоғалған микроэлементтерді қалпына келтіру, бастапқы түрімен салыстырғанда қоректік заттармен теңдестірілген диета құру немесе белгілі бір мақсатқа жету үшін белгілі бір тағам дайындау үшін жасалады [5]. Азық-түлікті байыту саласындағы зерттеулер тағамға әдеттегіден көп мөлшерде бір немесе бірнеше маңызды қоректік заттарды қосу кейбір аурулардың алдын алу немесе емдеу кезінде денсаулыққа емдік әсер ететінін көрсетті. Азық-түлік өнімдерінің ішінде сүт өнімдері адамдардың диетасының маңызды бөлігін құрайды және өндірушілер пайдалы сүт өнімдерін жасау үшін айтарлықтай қадамдар жасады, сондықтан байытылған сүт өнімдерін тұтыну соңғы уақытта өсуде [6]. Жануарлар мен өсімдіктерден алынатын өнімдердің кең ауқымының ішінде тағамдық және биологиялық қасиеттері бойынша ең құнды дәрумендерге бай, пайдалы өнімдер ретінде сүт және сүт өнімдері болып табылады. Пайдалы бактериялар мен дәрумендерге бай биойогурт ас қорытуды жақсартуға, иммундық жүйені нығайтуға және дененің жалпы денсаулығын жақсартуға көмектеседі [7].

Биойогурт — адамның тамақтануында маңызды рөл атқаратын ең танымал қышқыл сүт өнімдерінің бірі [8]. Бұл өнім – әлемдегі ең көп таралған қышқыл сүт өнімдерінің бірі және бүгінгі күнге дейін жағымды дәмі мен денсаулыққа пайдасының арқасында адамның тамақтануында ерекше орын алады. Ақуыздың, кальцийдің, калийдің және В дәрумендерінің жоғары сіңімділігі мен биожетімділігіне байланысты адамдардың рационындағы пайдалы тағамдардың бірі болып саналады [9]. Биойогуртты тұтынудың басқа артықшылықтары – қандағы триглицеридтердің төмен деңгейі, глюкоза, қан қысымын қалыпты жағдайда ұстап тұруға септігін тигізеді [10]. Биойогурт бүкіл әлемде ең көп тұтынылатын тағамдардың бірі болғандықтан, ол адамның рационын маңызды қоректік заттармен байыту үшін қолданылады. Сонымен қатар, биойогуртты байыту – күнделікті тағамдардағы қоректік заттарды тұтынуды жақсартудың жақсы тәсілі. Жоғары тағамдық құндылығы, жоғары биожетімділігі және пайдалы микробтардың болуы биойогуртты дұрыс тамақтанудың ажырамас бөлігі етеді [11]. Оның бірегей қасиеттері кейбір қоректік заттардың биожетімділігін және олардың денсаулыққа әсерін арттыруы мүмкін. Биойогурттың танымалдылығының артуына байланысты өндірушілер функционалды тағамдарды жасау және тұтынушыларды тарту үшін бірегей сипаттамалары бар рецепттерді зерттеуді жалғастыруда. Биойогурт – сүттегі лактозаның ашытқы бактериялары арқылы ферментациялануы нәтижесінде алынатын ұйытылған сүт өнімі [12]. Лактоза йогуртқа құрылым мен дәм беретін сүт қышқылын алу үшін дақылдармен ашытылады. Йогурттың консистенциясы мен құрылымын пектин, крахмал және альгинат сияқты құрылымдауыштарды қосу арқылы жақсартуға болады. Пектин – қандағы холестериннің оңтайлы деңгейін сақтайтын, қан айналымын және ішек қозғалғыштығын жақсартатын полисахарид. Пектин организмнен улы элементтер мен ұзақ әсер ететін радионуклидтерді алып тастайтын радиопротекторлық қасиеттерге ие [13]. *Streptococcus thermophilus* (*S. thermophilus*) және *Lactobacillus delbrueckii ssp. bulgaricus* (*Lb. bulgaricus*) бактериялары сүт қышқылын бөліп шығарады, бұл йогурттың өзіндік ерекше дәмін қалыптастырады [14]. Құрғақ сүт, қант, жемістер мен жидектер сығындылары да қосылады. Көптеген йогурттар *Bifidobacterium* және *Lactococcus* тектес пробиотикалық бактериялармен қосымша байытылады. Пробиотикалық микроорганизмдер асқазан-ішек жолдарының флорасын жақсартады, иммунитетті арттыруға және патогендік микроорганизмдердің өсуін тежеуге көмектеседі [15]. Сонымен қатар, ол лактозаға төзімсіздігі бар адамдарға, асқазан-ішек жолдарының бұзылыстары кезінде, сондай-ақ иммундық жүйені нығайту және салмақты бақылау үшін ұсынылады. Йогурт және басқа да ашытылған сүт өнімдері пробиотикалық микроорганизмдерге бай болғандықтан, бұл барлық жастағы адамдарға арналған қоректік және сіңімді өнім, бұл оны нарықта ең көп сұранысқа ие етеді [16]. Дегенмен, йогуртқа қатысты тұтынушылардың қалауы оның құрылымдық сипаттамаларына, ең алдымен хош иісіне, дәміне және құрылымына байланысты. Шындығында, тағамның органолептикалық қасиеттері: түсі, консистенциясы және дәмі сияқты, тұтынушылардың таңдауына олардың тағамдық құндылығынан гөрі көбірек әсер етеді. Мысалы, өнімнің тағамдық құндылығы жоғары болса да, оның жағымсыз көрінісі немесе жағымсыз дәмі оған деген қызығушылықты

төмендетуі мүмкін. Осылайша, өнімдердің құрылымдық қасиеттері олардың сапасы мен тұтынушылардың сұранысын бағалауда шешуші рөл атқарады.

Бұл зерттеудің мақсаты – пробиотикалық биойогурт өндіру және оның тағамдық құндылығын зерттеу үшін ешкі сүті мен сиыр сүтінің комбинациясын пайдалану. Биойогурттардың көпшілігі сиыр сүтінен жасалады. Сиыр сүтінің қызметі, технологиясы және тағамдық қасиеттері жан-жақты зерттелген. Сиыр сүті өзінің жоғары тағамдық құндылығы мен жағымды дәміне байланысты адам тамақтануының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады [17]. Таза тұтынадан басқа, ол әртүрлі сүт өнімдерін өндіру үшін кеңінен қолданылады. Бұл өнімдер, әдетте, арнайы микроорганизмдерді қолдану арқылы ашыту арқылы жасалады. Соңғы жылдары сүт өнімдерінің асортименті айтарлықтай кеңейді. Сиыр сүтінен жасалынған сүт өнімдері адам өмірінде, әсіресе ерте балалық шақта қоректік заттардың маңызды көзі болып табылады. Сиыр сүті ақуыз құрылымы мен олигосахарид құрамы жағынан жақсы сіңімділігі мен сіңірілуіне ие. Сүт протеинінің құрамында өсу мен дамуға қажетті аминқышқылдары бар және биологиялық белсенді пептидтердің құнды көзі болып табылады. Биологиялық белсенді пептидтердің функционалдық қасиеттеріне антиоксиданттық, гипертензияға қарсы, холестеринді төмендететін, қабынуға қарсы, иммуномодуляциялық және микробқа қарсы белсенділік жатады [18]. Бірақ, оның құрамындағы казеин мен лактоза кейбір адамдарда аллергиялық реакцияларды немесе ас қорыту проблемаларын тудыруы мүмкін.

Бұл тақырыптың өзектілігі – қазіргі уақытта сиыр сүтін басқа сүтқоректілердің сүтімен алмастыру арқылы жаңа сүт өнімдерін, соның ішінде биойогурттарды жасауға қызығушылық артып келеді. Соңғы уақытта ешкі сүтінен жасалған өнімдер танымал бола бастады. Әртүрлі себептерге байланысты тұтынушылар қазіргі уақытта ешкі сүтіне балама іздеуде. Бұл тенденцияны биойогурттың тағамдық және емдік құндылығымен, сондай-ақ сүттің басқа түрлерінің пайдалы қасиеттерімен түсіндіруге болады.

Әлемнің көптеген бөліктерінде ешкі сүті мыңдаған жылдар бойы адам рационының бір бөлігі болып келеді. Соңғы онжылдықтарда ешкі сүтін өндіруге сұраныстың артуы байқалды. Ешкі сүті денсаулыққа пайдалы, иммунитетті нығайтады, созылмалы аурулардың қаупін азайтады, сүйектерді нығайтады. Ешкі сүті ұзақ уақыт бойы денсаулыққа пайдалы өнім ретінде қолданылған. Ешкі сүті нәрестелердің тамақтануына өте пайдалы екені белгілі, себебі ешкі мен әйел сүті аминқышқылдарының құрамына ұқсас. Ешкі сүті аминқышқылдарына, валинге, изолейцинге және цистинге бай, олардың жалпы мөлшері сиыр сүтіне қарағанда жоғары (Кесте 1).

Кесте 1 Сиыр мен ешкі сүтінің дәрумендік құрамы, мг/100г [19]

Дәрумендер	Ешкі сүті	Сиыр сүті
А дәрумені (ретинол)	0,046±0.002	0,026±0.001*
Е дәрумені (токоферол)	0,061±0.002	0,059±0.002
В1 дәрумені (тиамин)	0,032±0.001	0,032±0.001
В2 дәрумені (рибофлавин)	0,073±0.003	0,075±0.002
В6 дәрумені (пиридоксин)	0,043±0.001	0,042±0.001
С дәрумені (аскорбин қышқылы)	1,522±0.027	1,401±0.020*

Ешкі сүті жоғары сапалы ақуыздардың, майлардың, дәрумендер мен минералды элементтердің жақсы көзі болып табылады. Сиыр сүтімен салыстырғанда ешкі сүтінде кальций шамамен 13% жоғары, В6 дәрумені 25%, А дәрумені 47% жоғары [20]. Ешкі сүтін экземаны, бронх демікпесін, бас ауруын, бауыр ауруларын және т.б. емдеуде қолдануға болады. Ешкі сүті кальций, фосфор, мыс, кобальт, селен, магний, темір, марганец жоғары болуына байланысты қатерлі ісікке қарсы күшті әсерге ие. Ірімшік, йогурт және сүт өнімдерін өндіруге арналған ешкі сүтінің сипаттамалары мен тағамдық құндылығын зерттейтін бірқатар зерттеулер бар. Ешкі сүті және оның туындылары жоғары сапалы болып саналады. Биохимиялық, тағамдық және құрылымдық қасиеттеріне байланысты жоғары сапалы сүт

өнімдері. Ешкі сүті пайдалы тағам болып саналады және оны тұтыну темір алмасуына оң әсер етеді, сүйектерді қалпына келтіру және жүйелі антиоксиданттық қорғаныс көрсетеді. Сонымен қатар, ешкі сүтінің ингредиенттерінің сипаттамалары сүт өнімдерін ірімшік, йогурт және басқа да ашытылған сүт өнімдерінің кең ассортименті сияқты жоғары бағамен өндіруге мүмкіндік береді.

Бұл зерттеуде 70:30 компоненттерінің қатынасында сиыр сүті мен ешкі йогурт дайындау технологиясы негізінде даярланады. Сиыр сүті және ешкі сүті құрамында маңызды қоректік заттар болса да, олардың метаболикалық әсері денсаулыққа әртүрлі болады. Олар көп жағынан ұқсас болғанымен, сиыр сүті мен ешкі сүті құрамы мен функционалдық сипаттамалары бойынша ерекшеленеді. Ешкі сүтінің ақуызы негізінен сиыр сүтінің ақуызына гомологты, тіпті кросс-реактивтілікті көрсетеді [21]. Алайда, олардың құрамына байланысты ешкі сүтінің ақуызы казеиннің төмен болуына байланысты сиыр сүтіне қарағанда аллергендері аз болады. Осы себепті, ешкі сүті әйел сүтімен емізу мүмкін болмаған кезде немесе лактация кезеңі аяқталғаннан кейін ақуыздың негізгі көзі ретінде сиыр сүтіне қарағанда жақсы таңдау болуы мүмкін. Ешкі сүті мен сиыр сүтінің негізгі айырмашылығы қоректік заттар мен биологиялық белсенді қосылыстардың құрамында көрінеді. Ешкі сүтіндегі минералдардың биожетімділігі сиырға қарағанда жоғары [22]. Ешкі сүті сиыр сүтіне қарағанда оңай қорытылады және адамның асқазан-ішек жолына оң әсер етеді. Сонымен қатар, ешкі сүтінің май қышқылдары мен ақуыздары ағзаға оңай сіңеді, бұл оны аллергиялық реакцияларды азайтатын және асқазан-ішек жолдарын тыныштандыратын өнімге айналдырады.

Биойогурт маңызды қоректік заттардың таптырмас көзі болғандықтан, ол танымал байытылған өнімге айналды және денсаулыққа пайдалы болып саналады. Соңғы жылдары тамақ өнеркәсібіндегі өндірушілер мен зерттеушілер пайдалы йогурт өндіру үшін тағамдық құндылығы жоғары қосылыстарды қолдануға ерекше назар аударуда. Сондықтан йогуртты әртүрлі қосылыстармен, соның ішінде дәрумендермен, минералдармен, май қышқылдарымен, пробиотикалық қоспалармен, дәмдеуіштермен және өсімдік сығындыларымен байыту бойынша ауқымды зерттеулер жарияланды. Бұл қоспалардың кәдімгі биойогуртпен салыстырғанда байытылған биойогурттың физикалық-химиялық, дәмдік, құрылымдық және микробтық қасиеттеріне әсері бағаланады. Дегенмен, ешкі сүті мен сиыр сүтінің комбинациясынан әзірленген пробиотикалық биойогурттың тағамдық құндылығы, биойогурттың адам денсаулығына әсерін зерттейтін зерттеулер саны өте шектеулі. Сондықтан, осы тақырыптың маңыздылығын ескере отырып, осы шолу зерттеуінде байытылған пробиотикалық биойогурттың йогурттың, әсіресе құрамында дәрумендер, биологиялық белсенді қосылыстар және пробиотикалық микроорганизмдер бар денсаулыққа әсері талқыланады. Бұл зерттеу ең тиімді компоненттер қатынасындағы сиыр немесе ешкі сүтіне негізделген биойогурт технологиясын жасау үшін ашытқы мен пробиотикалық культурасын оңтайлы таңдауды қарастырады. Болашақта осы зерттеу нәтижелері бойынша өнім өндірісін коммерцияландыру үшін қосымша зерттеулер қажет болады. Бұл өнім нарықтағы тұтынушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға және ең пайдалы өнімдердің біріне айналуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Temerbayeva M., Rebezov M., Okuskhanova E., Zinina O., Gorelik O., Vagapova O., Beginer T., Gritsenko S., Serikova A., Yessimbekov Z. Development of Yoghurt from Combination of Goat and Cow Milk // *Annual Research & Review in Biology*. – 2018. – Vol. 23, No. 6. – P. 1-7.
2. Krupova Z., Leroux C., Péchoux C., Bevilacqua C., Martin P. Comparison of Goat and Cow Milk-Derived Extracellular Vesicle miRNomes // *Scientific Data*. – 2023. – Published Online: 19 July 2023.
3. Melnik B.C., John S.M., Carrera Bastos P., Cordain L., Leitzmann C., Weiskirchen R., Schmitz G. The Role of Cow's Milk Consumption in Breast Cancer Initiation and Progression // *Current Nutrition Reports*. – 2023. – Published Online: 2 February 2023.

4. Prosser C.G. Compositional and Functional Characteristics of Goat Milk and Relevance as a Base for Infant Formula // *Journal of Food Science*. – 2021. – Published Online: 12 January 2021.
5. Moreno-Fernández J., Díaz-Castro J., Alférez M.J.M., Hijano S., Nestares T., López-Aliaga I. Production and Chemical Composition of Two Dehydrated Fermented Dairy Products Based on Cow or Goat Milk // *Journal of Dairy Research*. – 2015.
6. Almasri R.S., Bedir A.S., Ranneh Y.K., El-Tarabily K.A., Al Raish S.M. Benefits of Camel Milk Over Cow and Goat Milk for Infant and Adult Health in Fighting Chronic Diseases: A Review // *Nutrients*. – 2024. – Vol. 16, No. 3848.
7. Benjamin-van Aalst O., Dupont C., van der Zee L., Garssen J., Knipping K. Goat Milk Allergy and a Potential Role for Goat Milk in Cow's Milk Allergy // *Nutrients*. – 2024. – Vol. 16, No. 2402.
8. Kim C.E., Yoon L.S., Michels K.B., Tranfield W., Jacobs J.P., May F.P. The Impact of Prebiotic, Probiotic, and Synbiotic Supplements and Yogurt Consumption on the Risk of Colorectal Neoplasia Among Adults: A Systematic Review // *Nutrients*. – 2022. – Vol. 14, No. 4937.
9. Nguyen H.T.H., Gathercole J.L., Day L., Dalziel J.E. Differences in Peptide Generation Following In Vitro Gastrointestinal Digestion of Yogurt and Milk from Cow, Sheep, and Goat // *Food Chemistry*. – 2020. –
10. Delgado K., Vieira C., Dammak I., Frasão B., Brígida A., Costa M., Conte-Junior C. Different Ultrasound Exposure Times Influence the Physicochemical and Microbial Quality Properties in Probiotic Goat Milk Yogurt // Published Online: 12 October 2020.
11. Jaiswal L., Worku M. Recent Perspective on Cow's Milk Allergy and Dairy Nutrition // *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*. – 2021.
12. He T., Rombouts W., Einerhand A.W.C., Hotrum N., van de Velde F. Gastric Protein Digestion of Goat and Cow Milk Infant Formula and Human Milk Under Simulated Infant Conditions // *International Journal of Food Sciences and Nutrition*. – 2021.
13. Gallier S., Tolenaars L., Prosser C. Whole Goat Milk as a Source of Fat and Milk Fat Globule Membrane in Infant Formula // *Nutrients*. – 2020. – Vol. 12, No. 11.
14. Kandasamy S., Park W.S., Bae I.S., Yoo J., Yun J., Hoa V.B., Ham J.S. HRMAS-NMR-Based Metabolomics Approach to Discover Key Differences in Cow and Goat Milk Yoghurt Metabolomes // *Foods*. – 2024. – Vol. 13, No. 3483.
15. Papaioannou G., Kosma I., Badeka A.V., Kontominas M.G. Profile of Volatile Compounds in Dessert Yogurts Prepared from Cow and Goat Milk, Using Different Starter Cultures and Probiotics // *Foods*. – 2021. – Vol. 10, No. 3153.
16. Sobczak A., Danowska-Oziewicz M., Ząbek K., Miciński J., Narwojsz A. Effect of Vitamin C Fortification on the Quality of Cow's and Goat's Yoghurt // *Food Science & Nutrition*. – 2022.
17. Franzoni G., Mecocci S., De Ciucis C.G., Mura L., Dell'Anno F., Zinellu S., Fruscione F., De Paolis L., Carta T., Anfossi A.G., Dei Guidici S., Chiaradia E., Pascucci L., Oggiano A., Cappelli K., Razzuoli E. Goat Milk Extracellular Vesicles: Immuno-Modulation Effects on Porcine Monocyte-Derived Macrophages In Vitro // *Frontiers in Immunology*. – 2023.
18. Costa R.G., Beltrão Filho E.M., Sousa S., da Cruz G.R.B., do Egypto Queiroga R.C.R., da Cruz E.N. Physicochemical and Sensory Characteristics of Yoghurts Made from Goat and Cow Milk // *Animal Science Journal*. – 2016. – Vol. 87. – P. 703–709.
19. Collard K.M., McCormick D.P. A Nutritional Comparison of Cow's Milk and Alternative Milk Products // *University of Texas Medical Branch*. – 2020.
20. Butts C.A., Paturi G., Hedderley D.I., Martell S., Dinnan H., Stoklosinski H., Carpenter E.A. Goat and Cow Milk Differ in Altering Microbiota Composition and Fermentation Products in Rats with Gut Dysbiosis Induced by Amoxicillin // *Food & Function*. – 2021.
21. Tabatabaeizadeh S.A., Tafazoli N. Effect of Probiotic Yogurt on Gestational Diabetes Mellitus: A Systematic Review and Meta-Analysis // *Diabetes & Metabolic Syndrome*. – 2023. – Vol. 17, No. 4.

22. Moghadam Z.A., Darroudi M., Mahmoudzadeh M., Mohtashami M., Jamal A.M., Shamloo E., Rezaei Z. Functional Yogurt, Enriched and Probiotic: A Focus on Human Health // Clinical Nutrition ESPEN. – 2023. – Vol. 57. – P. 575-586.

УДК 639.3.045.3

РОЛЬ ХЕЛАТНЫХ КОМПЛЕКСОВ МИКРОЭЛЕМЕНТОВ В СОСТАВЕ ДИАТОМИТА В ПОВЫШЕНИИ ПИТАТЕЛЬНОЙ ЦЕННОСТИ МЯСА РЫБ

Нұрбекова Аяулым Айтбекқызы, Қалауиева Нұршат Қуанышқызы

kalauiyeva.nurshat@mail.ru

магистранты Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева,
Астана, Казахстан

Научный руководитель – К. Аубакирова

В веществах, которые играют важную роль в жизни животных, большую роль играют микроэлементы, необходимые для роста и размножения. Они оказывают влияние на функции кроветворения, эндокринные железы, защитные реакции организма, микрофлору пищеварительного тракта, а также участвуют в обмене веществ, биосинтезе белка, вносят огромный вклад в проницаемость клеточных мембран. Важность микроэлементов в сельском хозяйстве до сих пор до конца не доказана, однако ни один рацион не обходится без добавления микроэлементов, о которых говорилось выше. Некоторые минеральные вещества в организме не синтезируются, поэтому животные должны получать их вместе с пищей, как это делает человек. Очевидно, что все они работают как катализаторы и помогают повысить активность ферментов, гормонов и витаминов. По мнению Г.А. Богданова, высокое содержание микроэлементов в кормах не может быть прямым влиянием их полезности [1]. Это связано с тем, что микроэлементы, содержащиеся в кормах различных форм, отличаются прочностью связей в составе органических и неорганических соединений, а также эффективностью их усвоения в организме. Большинство минеральных элементов, получаемых из корма, усваиваются организмом животных и рыб только на 25-30%, и поддержание этого показателя очень важно.

Большая роль многих макро-и микро элементов в процессах пищеварения и обмена веществ, биосинтеза и клеточного метаболизма позволила ввести в научный оборот термин "биоэлементы". Это прежде всего минералы, которые участвуют в метаболических процессах, происходящих в живом организме. Научно доказана связь между биоэлементами и белковым обменом у животных.

Особый интерес в настоящее время представляют интракешные соединения, то есть хелатные соединения, содержащие циклические группировки органических молекул. Хелатные сложные соединения представляют собой биологически широко распространенный гармоничный тип взаимодействия металла с лигандом. Активность элементов в этих комплексах в тысячу раз выше по сравнению с активностью металла в ионном состоянии. Хелатные соединения, способные связывать ионы металлов с переменной валентностью и препятствовать их реакции распада перекисей, обладают антиоксидантным, то есть ингибирующим свободные радикалы действием. Предполагается, что это оптимизирует обмен веществ, функции всех органов и систем, способствует восстановлению, повышает сохранность скота, особенно новорожденного молодняка, обеспечивает высокую экономическую эффективность животноводства. Хелатные формы биогенных металлов имеют много преимуществ перед неорганическими солями для использования в животноводческой практике, так как обладают низкой токсичностью и эффективны только в небольших количествах.